

Брюксел, 19.6.2020 г.
COM(2020) 252 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА
И ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ**

Доклад относно изборите за Европейски парламент през 2019 г.

{SWD(2020) 113 final}

1. Въведение

Изборите за Европейски парламент представляват едно от най-мощните проявления на демокрация в света. През май 2019 г., с над 250 милиона подадени гласа в Европа, гражданите на Европейския съюз пряко избраха 751 членове на Европейския парламент¹ измежду над 15 000 кандидати.

Рекордно високата избирателна активност на проведените през 2019 г. избори за Европейски парламент (наричани по-нататък „изборите“), най-високата за последните 25 години, показва динамиката на нашата демокрация и подновената ангажираност на гражданите на ЕС по отношение на определянето на бъдещето на ЕС, по-специално сред неговите млади хора. Следизборното проучване показва, че гражданите на ЕС считат, че гласът им е от значение в ЕС, както никога досега². По теми като икономиката, изменението на климата и правата на човека и демокрацията възникна истински европейски дебат³.

Това също така бяха най-цифровизираните избори за Европейски парламент. Голяма част от гражданите на ЕС използват интернет⁴, а онлайн източниците и социалните медии играят все по-голяма роля в нашия европейски демократичен дебат, като предоставят на политическите участници безпрецедентни възможности за разпространение на посланията им и още по-голям достъп за гражданите до дебата.

Скандалът с Cambridge Analytica⁵ разкри една по-тъмна страна на този напредък. Той хвърли светлина върху намесата в изборите чрез използване на социалните мрежи

¹ На 31 януари Обединеното кралство напусна ЕС и избраните му членове престанаха да бъдат членове на Европейския парламент. Вследствие на това общият брой на членовете на Европейския парламент намаля от 751 на 705, като 46 от 73-те места, освободени от Обединеното кралство, се пазят като резерв за нови държави, които ще се присъединят към ЕС. С оглед по-добро отразяване на принципа на регресивната пропорционалност останалите 27 места бяха преразпределени между 14 държави от ЕС, както следва: Франция (+5), Испания (+5), Италия (+3), Нидерландия (+3), Ирландия (+2), Швеция (+1), Австрия (+1), Дания (+1), Финландия (+1), Словакия (+1), Хърватия (+1), Естония (+1), Полша (+1) и Румъния (+1). Предоставените в настоящия доклад данни са коригирани така, че да отразяват тази промяна.

² 56 % са съгласни, че гласът им е от значение в ЕС (най-високият резултат, откакто въпросът е бил зададен за първи път през 2002 г.). Европейски парламент, *Следизборно проучване — 2019 г.*, стр. 11, вж.: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2019/post-election-survey-2019-complete-results/report/en-post-election-survey-2019-report.pdf>.

³ Въз основа на над 11 000 избирателни материала, включително плакати, телевизионни реклами, публикации в социални медии и печатни съобщения от 418 политически партии или кандидати, както и 193 официални профила във Facebook, Европейският център за наблюдение на изборите определи най-често срещаните въпроси, повдигнати в предизборните кампании, а именно „Европа“ (15 % от всички теми), следван от „ценности“, „икономика“, „социални въпроси“ и „околна среда“. Вж. Johansson, Bengt и Novelli, Edoardo, 2019 European elections campaign – Images, topics, media in the 28 Member States („Европейска предизборна кампания 2019 г. — изображения, теми, медии в 28-те държави членки“), 9 юли 2019 г., <https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/e6767a95-a386-11e9-9d01-01aa75ed71a1>.

⁴ Повечето от гражданите на ЕС използват интернет поне веднъж седмично, а понастоящем почти половината (45 %) го използват като основен източник на информация по национални политически въпроси, както и за да получават информация за ЕС. Стандартен Евробарометър 90 — „Използване на медиите в Европейския съюз“, декември 2018 г., <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/86432>.

⁵ Скандалът избухна през 2018 г. вследствие на сведения, включително от бивши служители на консултантското дружество Cambridge Analytica, че дружеството е поръчало приложение, което е било предоставено на потребители

онлайн с цел подвеждане на гражданите и манипулиране на дебата и избора на гласоподавателите⁶ посредством укриване или погрешно представяне на ключова информация, като например произхода и политическите намерения на съобщенията, техните източници и финансирането им.

Личните данни също така биха могли да се използват прикрито и незаконно за насочване на манипулативно съдържание към гражданите. Поведенческата информация, извлечена от онлайн дейността на гражданите, беше използвана с цел да „изиграе“ системите на онлайн платформите, за да бъде изкуствено разширено това съдържание. Могат да се използват и други техники за онлайн намеса, включително кибератаки и заобикаляне на традиционните гаранции, свързани с изборите, като например правилата за финансиране.

Преди изборите Комисията публикува насочен към справяне с тези предизвикателства пакет от мерки („пакетът от мерки за изборите“), спомагащи да се гарантира, че изборите са както свободни, така и честни. Пакетът насърчава цялостен подход и взаимна подкрепа между компетентните органи, подкрепени от изграждането на мрежи за сътрудничество в областта на изборите на национално и европейско равнище. Той се основава на дългогодишна работа с държавите членки в контекста на изборите и съдържа призив за по-голяма прозрачност при провеждането на политически кампании, осигурява по-голяма яснота при прилагането на изискванията за защита на данните в контекста на избори, насърчава надзора от страна на компетентните органи и защитата от киберзаплахи, както и по-голямата информираност и готовност за посрещане на предизвикателствата на онлайн средата.⁷

Колоквиумът относно основните права, организиран от Комисията през ноември 2018 г., беше посветен на демокрацията в Европа. Това събитие на високо равнище определи начини за насърчаване на свободно, открито и стабилно демократично управление във времена на ниска изборителна активност по време на избори, популизъм, дезинформация и предизвикателства пред гражданското общество⁸.

Пакетът от мерки за изборите, съчетан с инициативите на Комисията за борба с дезинформацията — Кодекса за поведение във връзка с дезинформацията⁹ и плана за

на Facebook с цел събиране на данни от тях и техния приятелски кръг и което впоследствие е било използвано за насочване на политически съобщения в контекста на редица избори през следващи години. Данни са били събрани от граждани на САЩ и от граждани на редица държави от ЕС. Регулаторните органи предприеха последващи действия.

⁶ Например чрез насочване към конкретни малцинства и уязвими групи (във връзка с това вж. Резолюция на Европейския парламент от 10 октомври 2019 г. относно чуждестранната намеса в избори и дезинформацията в националните и европейските демократични процеси (2019/2810(RSP)).

⁷ Приет на 12 септември 2018 г., Състояние на Съюза 2018 г.,

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/IP_18_5681.

⁸ https://ec.europa.eu/info/events/annual-colloquium-fundamental-rights/2018-annual-colloquium-fundamental-rights-2018-nov-26_bg.

⁹ https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=54454.

действие за борба с дезинформацията¹⁰, включително системата за ранно предупреждение и аналитичните дейности и дейностите по повишаване на осведомеността, извършвани от Оперативната група за стратегическа комуникация към Европейската служба за външна дейност (ЕСВД) — допринесоха за гарантиране на целостта на изборния процес и за доверието на гласоподавателите в него, което се повиши.¹¹

Въз основа на констатациите от доклада относно изборите за Европейски парламент през 2014 г.¹², опита от предходни избори и изпълнението на ангажиментите в доклада за гражданството на ЕС от 2017 г. за насърчаване и засилване на участието на гражданите в демократичния живот на ЕС¹³ Комисията предприе редица инициативи за увеличаване на усещането за европейско измерение в изборите и за подкрепа на широкото участие на всички граждани на ЕС. Тя работи с други институции на ЕС, както и с политически партии, държави членки и други. Тя също така работи с държавите членки, за да гарантира, че в изборите се спазват законодателството на ЕС и произтичащите от него права, като отговори на опасенията, повдигнати от отделни граждани и заинтересовани страни. Комисията също така засили усилията си за комуникация с европейските граждани в тясно сътрудничество с Европейския парламент, като тази комуникация е със силно национално и местно измерение.

В настоящия доклад се прави преглед на посочените по-горе елементи¹⁴ въз основа на:

- обширни отговори на въпросници на Комисията, получени от държавите членки, европейски и национални политически партии, национални органи за защита на данните и ИТ платформи¹⁵;
- обмен с държави членки в рамките на новосъздадената европейска мрежа за сътрудничество в областта на изборите и съответната експертна група; и
- проучвания на Евробарометър и други проучвания, включително следизборното проучване, публикувано от Европейския парламент, както и свързани с въпроса изследвания.

¹⁰ Издаден през 2018 г. съвместно от Европейската комисия и върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/action_plan_against_disinformation.pdf.

¹¹ Между септември 2018 г. и юни 2019 г. доверието в свободните и честни избори се повиши в 21 държави членки. Най-голямо увеличение се наблюдаваше в Гърция (80 %, +18 процентни пункта), Литва (78 %, +14 процентни пункта.), Румъния (65 %, +14 процентни пункта) и Испания (77 %, +12 процентни пункта). За повече подробности вж. раздел 4 от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение.

¹² https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/com_2015_206_en.pdf

¹³ http://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=40723

¹⁴ През юни 2019 г. беше представена първоначална оценка, която обхваща изпълнението на плана за действие за борба с дезинформацията. Вж. JOIN(2019) 12 final,

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/joint_report_on_disinformation.pdf.

¹⁵ Общо 26 държави членки, 3 европейски политически партии, 17 национални политически партии от 7 държави членки и 4 ИТ платформи отговориха на въпросника. Вж. приложението към работния документ на службите на Комисията, придружаващо настоящото съобщение.

2. Участие в изборите

В изборите през 2019 г. участваха 50,66 %¹⁶ от гражданите на ЕС, които имат право да гласуват. Това е рекордно висок процент за последните 25 години и бележи първото повишаване на избирателната активност от 1979 г. насам. Повишаването на избирателната активност след изборите през 2014 г. беше значимо в повечето държави членки, по-специално в девет от тях¹⁷. Умерен спад беше наблюдаван в осем държави членки¹⁸. Значителните различия в избирателната активност между държавите членки се запазват¹⁹.

За увеличаването на избирателната активност допринесоха както младите хора в Европа, така и тези, които гласуваха за първи път. Тяхната активност нарасна значително и надвиши увеличението на избирателната активност за други възрастови групи²⁰. 42 % от представителите на най-младата възрастова категория²¹ посочиха, че са гласували, в сравнение със само 28 % през 2014 г.: огромно увеличение. Повишаването на избирателната активност беше съществено и във възрастовата група 25—39 години (от 35 % през 2014 г. на 47 % през 2019 г.). Въпреки това по-възрастните гласоподаватели продължават да са по-активни от по-младите (52 % и 54 % за възрастовите групи 40—54 години и 55+ години съответно)²².

Това, което мотивира младите гласоподаватели да гласуват, е също толкова важно, колкото и самата избирателна активност. Те споделят силното усещане за това, че гласуването представлява граждански дълг (над 50 %)²³. Освен това те са силно мотивирани от загриженост във връзка с изменението на климата (мотивация, която се споделя във всички възрастови групи), от желание за насърчаване на правата на човека и демократичните ценности (което ги е мотивирало повече от другите групи), както и от икономиката²⁴.

¹⁶ Числото нараства до 52,4 %, като се изключи Обединеното кралство.

¹⁷ Полша, Румъния, Испания, Австрия, Унгария, Германия, Чехия, Дания и Словакия (от най-голямото увеличение на процентните пунктове до най-малкото).

¹⁸ България, Португалия, Белгия, Ирландия, Италия, Люксембург, Малта и Гърция (от най-големия спад на процентните пунктове до най-малкия).

¹⁹ От 88 % в Белгия (където гласуването е задължително) до 23 % в Словакия.

²⁰ Избирателната активност при младите хора под 25 години е 42 % (+14 процентни пункта). За тези на възраст 25—39 години тя е 47 % (+12 процентни пункта). Тази избирателна активност продължава да бъде под избирателната активност на лицата на възраст над 55 години или повече (54 %, +3 процентни пункта).

²¹ На възраст 18—24 години във всички държави членки, с изключение на Гърция, където възрастта за гласуване е 17 години, и Австрия и Малта, където възрастта за гласуване е 16 години.

²² Европейски парламент, Следизборно проучване — 2019 г., стр. 22.

²³ Пак там, стр. 49.

²⁴ Пак там, стр. 57.

Нарастваща група граждани, които имат право да гласуват и да се явяват като кандидати на изборите за Европейски парламент, са „мобилните граждани на ЕС“: граждани, които са се преместили да живеят, работят или учат в друга държава членка. Смята се, че от над 17 милиона мобилни граждани на ЕС в Съюза почти 14 милиона са имали право да гласуват (над 3 % от общото население на ЕС с право на глас) на организирани в друга държава членка избори за Европейски парламент.

Докато законодателството на Съюза предоставя пряко право на мобилните граждани на ЕС да гласуват и да се явяват като кандидати на изборите за Европейски парламент в държавата членка на пребиваване, съгласно националното законодателство те също така могат да получат право да гласуват и да се явяват като кандидати в държавата членка, на която са граждани (дори ако пребивават в чужбина). В такъв случай, както всички останали граждани, те могат да гласуват само веднъж, поради което се изисква да изберат дали да гласуват в държавата членка на пребиваване или в държавата членка, на която са граждани.

Практики за подкрепа на мобилните граждани на ЕС

Преди изборите Комисията насърчи държавите членки да споделят добри практики за засилване на участието на гласоподавателите, които са мобилни граждани на ЕС, и предостави подкрепа и информация относно правото да гласуват и да се явяват като кандидати на избори, като например:

Информация и насоки относно формалностите за гласуване и сроковете за гласуване посредством информационния портал „Вашата Европа“; относно формалностите и начините за гласуване посредством уебстраниците, посветени на изборите за Европейски парламент, и информационни брошури, изготвени съвместно с Европейския парламент; както и насърчаване на участието на гласоподавателите чрез целенасочена кампания в социалните медии.

Избор за гражданите. Преди изборите беше организирано събитие на високо равнище, посветено на въпроси, свързани с участието и демокрацията (април 2018 г.), на което държавите членки споделиха своя опит във връзка с начините за гласуване.

Подкрепа за проекти по линия на своята програма „Права, равенство и гражданство“.

Сравнително малък брой мобилни граждани на ЕС са упражнили изборителните си права, обикновено в държавата си на произход. Преди изборите граждани посочиха, че биха предпочели да упражнят правата си на граждани на ЕС и да гласуват за листи в държавата на пребиваване. Въпреки това четири пъти повече²⁵ лица се регистрираха да гласуват за листи от държавата, на която са граждани, когато имаше такава възможност²⁶. Това предполага, че наличието на избор е от значение за поддържането на висока степен на участие.

Броят на мобилните граждани на ЕС, които се явиха като кандидати на европейските избори, намаля от 170 през 2014 г. на 168²⁷ през 2019 г. (в 18 държави членки). Петима бяха избрани — трима във Франция и двама в Обединеното кралство.

Пред участието на мобилните граждани на ЕС продължават да съществуват предизвикателства, като например регистрирането в изборителния списък. Проблеми могат също така да възникнат и поради недостатъчно възможности за дистанционно гласуване и тяхното администриране²⁸, като например твърдо късно изпращане на административни писма, тромави процедури за гласуване по пощата, недостатъчно кабинки за гласуване и персонал в консулствата.

В сравнение с предишните избори **през 2019 г. участието и представителството на жените в изборите се увеличи**. Разликата между половете по отношение на изборителната активност намаля от 4 % през 2014 г. на 3 % през 2019 г.²⁹ Също така броят на жените членове на ЕП се увеличи от 37 % на 39,4 %. Продължава обаче да има значителни различия между държавите членки, като трябва да бъдат преодоляни много предизвикателства, за да се постигне равнопоставеност на половете. В таблицата по-долу се сравнява съотношението между жените кандидати и делът на избраните жени.

²⁵ Въз основа на получените данни около 5,5 милиона спрямо 1,3 милиона. За повече подробности вж. раздел 2.2.1 от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение.

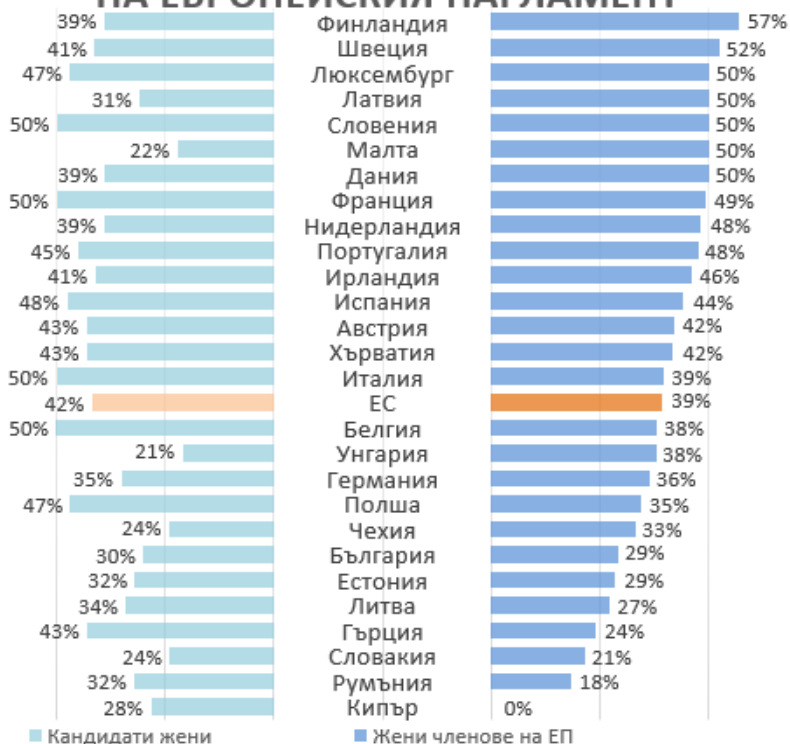
²⁶ Някои държави членки ограничават правото на глас на своите граждани, които пребивават извън тяхната територия, дори в други държави членки. В доклада на Комисията за 2020 г. относно гражданството на ЕС, който се очаква да бъде публикуван през настоящата година, допълнително ще бъде разгледана тази загуба на правото на глас, която за избори, попадащи в обхвата на правата на гражданите на ЕС, като например национални парламентарни избори, може да доведе до лишаването на граждани от изборителни права.

²⁷ 152-ма, когато се изключат кандидатите в Обединеното кралство.

²⁸ Вж. проучването относно използването на дистанционно гласуване за повишаване на изборителната активност при много групи, 2017—2018 г. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights/studies_bg.

²⁹ В някои държави членки изборителната активност на жените значително се увеличи, например във Финландия от 38 % на 43,4 %.

КАНДИДАТИ ЖЕНИ СПРЯМО ЖЕНИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Много държави членки предприеха мерки за подобряване на участието на жени в изборите. Тези мерки включват обвързване на разпределението на публичното финансиране за политическите партии с насърчаването на участието на жените в политическия живот (например Ирландия), системи с квоти за листите на кандидатите или въвеждане на общо задължение за политическите партии да имат листи с балансирано представителство на половете (например Румъния).

За етническите малцинства включването в листите на кандидатите, регистрацията за изборите или изпълнението на други избирателни процедури може да се окаже по-трудно, отколкото за останалата част от населението. Гласоподавателите, които принадлежат към определени общности, като например ромите, е по-вероятно да срещнат трудности при достъпа до процедурите за регистрация на гласоподаватели.

Това се дължи отчасти на липсата на документация при тази група от населението, липсата на познания относно процедурните изисквания, необходими за гласуване (като например как да се предостави валидно доказателство за адрес), и липсата на подкрепа, чрез която да преминат през административния процес. Етническите малцинства съставляват 5 % от членството в Европейския парламент и 10 % от цялото население³⁰.

³⁰ ENAR's Election Analysis - other minorities in the new European Parliament 2019-2025 (Анализ на изборите от Европейската мрежа срещу расизма — други малцинства в новия Европейски парламент за мандата 2019—2025 г.), <https://www.enar-eu.org/ENAR-s-Election-Analysis-Ethnic-minorities-in-the-new-European-Parliament-2019>.

Пред подобни трудности при участието си в избори са изправени **гражданите на ЕС с увреждания**³¹. Те също така са изправени пред допълнителни пречки във връзка с упражняването на техните права, например по отношение на недостатъчната достъпност. Всички държави — членки на ЕС, както и ЕС, са ратифицирали Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (UNCRPD)³². Според неотдавнашен доклад на Европейския икономически и социален комитет приблизително 800 000 граждани на ЕС от 16 държави членки биха могли да бъдат лишени от правото да участват в изборите, тъй като националните разпоредби и организационните договорености в тяхната държава не отчитат в достатъчна степен специфичните им нужди³³. Хората с увреждания, изглежда, продължават да бъдат слабо представени сред избраните членове на Европейския парламент.

По време на срещи с държавите членки Комисията повишава осведомеността относно правата на хората с увреждания и задълженията съгласно UNCRPD³⁴. Тя организира специални обсъждания по въпроса, показва достъпни машини за гласуване и като цяло подкрепи споделянето на добри практики. ЕС също така предоставя финансиране за организации на хората с увреждания на равнище ЕС с цел повишаване на осведомеността и застъпване за техните права, както и с цел подобряване на капацитета на членуващите в тях организации.

Държавите членки прилагат различни практики, за да помогнат на различни групи граждани да участват³⁵. След изборите през 2014 г. Комисията улесни обмена на такива практики, включително на събитие на високо равнище през април 2018 г., посветено на въпроси, свързани с изборите. Колоквиумът на Комисията относно основните права,

Практиките за подкрепа на граждани с увреждания

включваха:

Мобилни избирателни урни за хора с увреждания (България).

Целенасочени информационни материали, изготвени на достъпен език, както и в брайлов формат (видеозаписи, брошури) за подпомагане на специфични групи на различни езици (Белгия и Литва).

Автономно електронно гласуване за хора с увредено зрение (Белгия).

Достъпни избирателни секции и урни в институциите и домовете за възрастни хора (Ирландия).

Снижени прагове за учредяване на политически партии (Румъния).

Бюлетени в брайлов формат (Словакия).

Специфична подкрепа за кандидати за членове на парламента с увреждания, включително финансирани стажове в политически партии (проект на правителствата на Обединеното кралство и Шотландия).

³¹ 15,1 % от жените и 12,9 % от мъжете на възраст 15—64 години отчитат затруднение, свързано с основната дейност. Вж. Евростат

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/8/8c/Infographic_Disability_statistics_final.png.

³² UNCRPD гарантира на хората с увреждания политически права и възможност да се ползват от тях наравно с останалите <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-29-participation-in-political-and-public-life.html>

³³ Права на практика на хората с увреждания да гласуват в изборите за Европейски парламент — март 2019 г., <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/ge-02-19-153-bg-n.pdf>.

³⁴ Това включва групата на високо равнище по проблемите на хората с увреждания, работния форум за прилагането на UNCRPD и годишната европейска конференция на Европейския ден на хората с увреждания.

³⁵ В страничния панел по-горе са представени няколко примера. Допълнителни подробности относно обменените практики се предоставят в работния документ на службите на Комисията, приложен към настоящото съобщение.

посветен на демокрацията в Европа, който се проведе през 2018 г., включи широк обмен на практики за насърчаване на широко участие и представителство като условие за приобщаващи демократични общества³⁶.

Данните за участието в изборите на други слабо представени групи остават ограничени и малко държави членки ги събират.

Комисията подкрепи участието на слабо представени граждани на ЕС в рамките на своята програма „Права, равенство и гражданство“. Между 2014 г. и 2020 г. по програмата бяха предоставени 20 милиона евро за финансиране на инициативи с цел насърчаване и укрепване на упражняването на правата, произтичащи от гражданството на Съюза. Това включва безвъзмездни средства за дейности в размер на 8,5 милиона евро, от които досега са получили финансиране повече от 20 проекта³⁷. Включени проекти:

- инструменти за повишаване на осведомеността на гражданите на ЕС относно техните политически права и относно процедурите за участие в изборите за Европейски парламент³⁸;
- наръчници за добри практики за органите на държавите членки с оглед подпомагане на гражданите на ЕС при упражняването на тяхното право на глас³⁹;
- многоезични инструменти, предоставящи информация относно политическите програми, популяризирани от политическите партии по време на предизборната кампания⁴⁰; както и
- целенасочени инициативи за насърчаване на участието на слабо представени групи⁴¹.

Програмата „Европа за гражданите“ подкрепи дейности, които обхващат гражданското участие в най-широк смисъл. В проектите за побратимяване на градове и проектите на гражданското общество беше разгледан въпросът как да се достигне до гласоподавателите, включително тези, за които това е първо пристъпване към избирателните урни, или тези, които живеят в отдалечени райони.

За да подпомогне участието в изборите преди провеждането им и да предостави възможност на гражданите да вземат информирани решения, Комисията проведе информационни и комуникационни кампании в тясно сътрудничество с Европейския парламент⁴², включително за това какво прави ЕС, как да се гласува и как да се прояви

³⁶ https://ec.europa.eu/info/files/conclusions-colloquium-2018_bg.

³⁷ Връзки към примери за финансирани проекти се предоставят в работния документ на службите на Комисията, приложен към настоящото съобщение.

³⁸ Вж. например <http://www.spaceu2019.eu/>.

³⁹ Вж. например <https://smp.eelga.gov.uk/migrant-workers/act-project/>

⁴⁰ Вж. например <https://euandi2019.eui.eu/> и <https://yourvotematters.eu/en/>.

⁴¹ Вж. например http://www.diversitygroup.lt/fw_p_portfolio/migrant-political-participation/ и <https://www.lawcentres.org.uk/lcn-s-work/living-rights-project>.

⁴² Вж. например https://europa.eu/youreurope/citizens/residence/elections-abroad/european-elections/index_bg.htm; [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/623556/EPRS_ATA\(2018\)623556_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/623556/EPRS_ATA(2018)623556_EN.pdf)

ангажираност⁴³. Тези кампании бяха проактивни и многоезични и имаха силно местно измерение.

От ноември 2014 г. до изборите членовете на Комисията и нейни високопоставени служители участваха в повече от 1730 граждански диалога в цяла Европа, които представляваха събеседвания с широк кръг участници. Тези диалози помогнаха на гражданите да разберат как европейските политики работят за тях, в стремеж да се засили техният пряк ангажимент с вземащите решения ръководни кадри в Комисията, както и с европейската демокрация в по-широк смисъл.

Органите на държавите членки, организациите на гражданското общество, проверителите на факти, частни структури, включително платформи, и други заинтересовани страни, взеха участие в многобройни дейности за повишаване на осведомеността в периода преди изборите. Представителствата на Комисията често подпомагаха координирането на тези дейности, като свързваха местното с европейското равнище.

Анализ и последващи мерки

Рекордната избирателна активност показва подновена ангажираност с демокрацията на ЕС. Като цяло активността се подобри значително, но не в еднаква степен във всички държави членки и при всички групи граждани на ЕС. Комуникационните дейности допринесоха да се даде тласък на демократичното участие.

Значително въздействие за определени групи **може да окаже прилагането на някои прости практики**, като например приспособяване за гласоподавателите с увреждания, подкрепа за защита на общността на местно равнище, по-широк спектър от начини за гласуване, както и работа с политически партии с цел насърчаване на възможности за граждани от слабо представени групи да се явят като кандидати. Такива практики обаче не се прилагат повсеместно.

Качеството на показателите и на събраните данни относно участието на конкретни групи е ограничено.

Гражданите, включително младите хора, невинаги разполагат с **достатъчно инструменти, за да участват активно**. Този процес започва преди достигане на възрастта за гласуване⁴⁴. Много от гражданите, които за първи път ще гласуват на изборите през 2024 г., в момента са ученици в редовна форма на обучение⁴⁵. Ето защо

⁴³ Поради многобройните различни национални крайни срокове за регистрация и начини за гласуване на гражданите от съществено значение беше мобилните граждани на ЕС да бъдат осведомени за техните избирателни права.

⁴⁴ От своя страна Комисията организира инициативата „Отново на училище“, в рамките на която няколко служители на ЕС посетиха училища в няколко държави членки, за да обсъдят своята работа и опит в ЕС и да се вслушат в учениците. Понастоящем тя се допълва от подобна инициатива — „Отново в университета“.

⁴⁵ https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_375_en.pdf

е важно да се разработят иновативни техники, подходящи за различни възрасти и нужди, с цел подкрепа на демократичното участие.

За изборите през 2024 г. усилията за **включване на всички граждани в европейската демокрация и за подпомагане на дългосрочната висока избирателна активност** трябва да продължат. Никой не бива да бъде пропуснат, а участието в изборите за Европейски парламент и резултатите от тях следва да бъдат отражение на населението и многообразието на Съюза.

Политиките, които повишават осведомеността и участието на гражданите в европейските процеси на вземане на решения, са от значение, за да могат гражданите на ЕС да бъдат уверени, че техният глас се чува и че е важно да се гласува.

Тези важни съображения ще допринесат за обсъждания относно бъдещето на Европа и за последващи действия като част от предстоящия **план за действие за европейската демокрация** и други инициативи.

В тази връзка Комисията:

- ще продължи усилията си за осигуряването на **достъп** до точна **информация** относно Европейския съюз с цел подкрепа на активното участие на гражданите в европейския политически живот и упражняването на техните избирателни права. За да се достигнат всички групи, ще бъдат използвани иновативни подходи, многоезична комуникация и нови информационни канали и ще бъдат включени местни участници. Сътрудничеството с Парламента ще продължи и ще се проучат възможности за засилване на сътрудничеството с други институции на ЕС и съответни органи. В целия Съюз ще бъдат организирани диалози, съобразени с местния езиков и културен контекст, за да се подобри връзката между възгледите на гражданите и разработването на политиките на ЕС, обхващащи въпроси, които засягат ежедневието на гражданите;
- ще насърчава най-добрите практики и обмяна на знания между държавите членки и други заинтересовани органи с оглед подпомагане на **високата избирателна активност**, включително по отношение на лесни и достъпни процедури за гласуване. През 2021 г. в рамките на Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите ще бъде организиран специален семинар, посветен на **процедурите за гласуване**;
- ще спомага за **приобщаващо и равнопоставено участие**, включително чрез насърчаване на най-добри практики, повишаване на осведомеността и използване на финансирането⁴⁶, в сътрудничество с държавите членки, парламентите, гражданското общество и други заинтересовани страни. За изборите през 2024 г. специален акцент ще бъде поставен върху по-младите и по-възрастните хора,

⁴⁶ Това включва предстоящата програма за финансиране „Гражданство, равенство, права и ценности“.

жените, мобилните граждани на ЕС и хората с увреждания⁴⁷. В съответствие със своята стратегия за равенство между половете, представена на 5 март 2020 г.⁴⁸, Комисията ще насърчи конкретни действия за постигане на баланс между половете в процеса на вземане на решения и в политиката. През 2020 г. Комисията също така ще посвети съвместно заседание на европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите и експертната група на въпроси, свързани с изборите, на което ще бъдат разгледани приобщаването и равенството при демократичното участие;

- с подкрепата на своята мрежа от представители на академичните среди относно произтичащите от гражданството права и чрез консултации с организации на гражданското общество ще работи с органите на държавите членки за подобряване на **показателите и събирането на данни** в пълно съответствие с основните права и изискванията за защита на данните;
- ще оцени практическите мерки, насочени към **оптималното използване на цифровите технологии с цел улесняване на приобщаващото упражняване на избирателните права**, като същевременно гарантира свободата и поверителността на гласуването, както и защитата на личните данни, като се основава, наред с другото, на резултатите от проучването относно решения за дистанционно гласуване⁴⁹ и на проекти, финансирани по програмата „Права, равенство и гражданство“;
- ще проучи начини за насърчаване на участието на **децата** в европейския демократичен живот и с оглед на активното им демократично участие като граждани на ЕС, когато пораснат. Това може да включва подкрепа за механизми за участие на децата на местно равнище и на равнище ЕС (например градски съвети на децата и национални парламенти на децата);
- ще увеличи **информационните дейности, насочени към децата и младите хора**, включително в контекста на училищния им живот⁵⁰;
- ще разгледа **допълнителни мерки** за насърчаване и засилване на участието на гражданите в демократичния живот на Съюза в своя доклад за 2020 г. за гражданството на ЕС.

Държавите членки се насърчават:

⁴⁷ Европейски стълб на социалните права, принцип 1: „Всеки има право на достъп до качествено и приобщаващо образование, обучение и учене през целия живот с цел да поддържа и придобива умения, които му дават възможност да участва пълноценно в обществото [...]“

⁴⁸ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_bg

⁴⁹ Вж. проучването на Комисията относно използването на дистанционно гласуване за повишаване на избирателната активност, 2017—2018 г. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights/studies_bg

⁵⁰ В този контекст са подходящи насърчаваните от Комисията инициативи като „Отново на училище“ или „Отново в университета“.

- да изготвят **доклади относно провеждането на изборите за Европейски парламент** в тях, като в тези доклади включват статистически данни за участието в изборите, включително относно слабо представените групи, с оглед информацията да бъде използвана в процеса на изготвяне на политики на всички равнища;
- да проучват **възможности, които предлагат по-голям избор как и кога гражданите могат да гласуват** (дистанционно и предварително гласуване, както и други улеснения за съобразяване със специфични потребности);
- да продължават да **споделят практики** и да предприемат **действия за насърчаване на осведомеността относно избирателните** права, както и за по-широко, **приобщаващо участие** в изборите за Европейски парламент и **представителство** в избраните органи; както и
- **да разгледат възможности за обединяване на ресурси** и друга взаимна подкрепа между държавите членки при администрирането на изборите за Европейски парламент (например чрез споделяне на временни съоръжения за съхранение на кабинки за гласуване и администриране на гласоподавателите на места с голям брой пребиваващи мобилни граждани на ЕС, като се вземат предвид различията в националните правила, например относно крайните административни срокове, като при регистриране на гласоподаватели, както и споделяне на най-добри практики за подходящ принос към подкрепата на курсове по гражданство).

Европейските политически партии, в сътрудничество със своите национални избирателни райони, също биха могли да засилят усилията си за насърчаване на **приобщаващото участие** в изборите и разпространението на точна информация относно Европейския съюз.

3. Европейското измерение и упражняването на избирателните права на ЕС

3.1. Избирателните права на ЕС и европейското измерение на изборите

Изборите за Европейски парламент са единствени по рода си. Държавите членки, всяка със своите национални кампании, национални листи и отличителни правила и традиции, допринасят за колективен резултат, като избраните членове на Парламента представляват всички граждани на ЕС. В правото на Съюза са определени някои общи принципи и процедури, включително правилата, които позволяват на мобилните граждани на ЕС да упражняват правото си да гласуват и да се явяват като кандидати на изборите за Европейски парламент в държавата си на пребиваване, правилата, уреждащи европейските политически партии и фондации, и Акът за избирането на

членове на ЕП от 1976 г.⁵¹ Останалата част произтича от разнообразните, богати национални политически традиции на държавите членки. Всяка държава членка например организира изборите за Европейски парламент в деня от седмицата, в който обикновено се провеждат национални избори. Това означава, че изборите се провеждат в рамките на четири дни. Правото на Съюза обаче забранява официалните резултати да се обявяват преди приключването на работата на последните секции⁵².

Резултатите от изборите за Европейски парламент имат преки последствия за гражданите. Те трябва да знаят какъв е залогът на европейско равнище, за да направят информиран политически избор. Политическият дебат и кампания обаче често биват засенчени от национални и местни теми. По-нататъшното насърчаване на европейското измерение в изборите засилва връзката между гражданите и европейските институции и по този начин демократичната легитимност на европейските процеси на вземане на решения. Това също така е въпрос на политическа отчетност. За да могат да търсят отговорност от политиците, гражданите трябва да виждат ясна връзка между националните кампании и програми на кандидатите и европейските политики и политически партии, с които те са свързани.

През 2015 г. Парламентът използва правото си на инициатива, за да представи предложение⁵³ за реформа на Акта за избирането на членове на ЕП от 1976 г.⁵⁴ В Съвета беше постигнато съгласие относно ограничен брой разпоредби, включително за задължителен минимален праг за партиите и за криминализиране на многократното гласуване. Процедурата по национално одобрение, по изключение необходима за влизането в сила на този акт, не успя да бъде завършена навреме преди изборите: измененията не влязоха в сила за изборите през 2019 г. и все още не е взето решение за тях.

Преди изборите Комисията също така предприе конкретни стъпки за подобряване на европейското измерение на изборите. През 2017 г. правилата относно финансирането на европейските политически партии и фондации бяха изменени въз основа на

⁵¹ Включително правилата, които позволяват на мобилните граждани на ЕС да упражняват правото си да гласуват и да се явяват като кандидати на изборите за Европейски парламент в държавата си на пребиваване, правилата, уреждащи европейските политически партии и фондации, и Актът за избирането на членове на ЕП от 1976 г. За преглед на съответните закони, правото на ЕС и други инструменти вж. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights_en#europeanparliamentelections.

⁵² Член 10, параграф 2 от Акта за избирането на членове на ЕП от 1976 г.

⁵³ Резолюция на Европейския парламент от 11 ноември 2015 г. относно реформата на избирателното право на Европейския съюз (2015/2035(INL), ОВ С 366, 27.10.2017 г., стр. 7—18.

⁵⁴ Обявената реформа имаше за цел да „подобри демократичното и транснационалното измерение на изборите за Европейски парламент и на демократичната легитимност на процеса на вземане на решения в Съюза, да укрепи понятието за гражданство на Съюза, да подобри функционирането на Европейския парламент и управлението на Съюза, да направи работата на Европейския парламент по-легитимна, да укрепи принципите на равенство и равни възможности, да повиши ефективността на системата за провеждане на избори за Европейски парламент и да доближи членовете на Европейския парламент до техните избиратели, по-специално до най-младите сред тях“.

предложение на Комисията⁵⁵. Реформата имаше за цел да подобри демократичната легитимност и да засили правоприлагането, включително по отношение на зачитането на европейските ценности. Друга цел беше връзките между европейските и националните партии да станат по-прозрачни. От европейските партии понастоящем се изисква да се уверят, че логото и програмата им са видими на уебсайтовете на всички национални партии, с които са свързани⁵⁶. По време на изготвянето на настоящия документ не беше публикувана информация дали европейските политически партии, които са кандидатствали за финансиране, са отговаряли на тези изисквания⁵⁷. След като се консултира с Органа, Европейският парламент следва до 31 декември 2021 г. да публикува доклад относно Регламента. В рамките на 6 месеца след публикуването му Комисията следва да представи свой собствен доклад.

През 2018 г. Комисията представи Препоръка⁵⁸ за засилване на европейския характер и ефикасността на провеждането на изборите за Европейски парламент през 2019 г., отправена към държавите членки и към политическите партии. Тя ги призова да се опрат на системата за избор на водещ кандидат и да предприемат стъпки за повишаване на прозрачността, като във всички съответни съобщения, включително материалите за предизборната кампания и бюлетините, представят по-видимо връзката между националните партии и европейските политически партии, с които националните партии са свързани.

Въз основа на предоставената от държавите членки и европейските и националните политически партии информация продължават да съществуват възможности за повишаване на тази прозрачност. Няколко държави членки⁵⁹ посочват например, че техните национални правила не позволяват логото на европейските партии да бъде показано на бюлетините на националните партии. Само няколко политически партии посочиха, че са наясно или че възнамеряват да се възползват от тази възможност, дори когато това е възможно⁶⁰.

⁵⁵ Европейска комисия, Предложение за регламент за изменение на Регламент (ЕС, Евратом) № 1141/2014 от 22 октомври 2014 г. относно статута и финансирането на европейските политически партии и на европейските политически фондации COM(2017) 481.

⁵⁶ Предложението на Комисията също така включваше публикуването на информация за дела на мъжете и жените сред кандидатите на последните избори за Европейски парламент на уебсайтовете на членуващите в тях партии.⁵⁷ Регламент (ЕС, Евратом) № 1141/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2014 г. относно статута и финансирането на европейските политически партии и на европейските политически фондации (ОВ L 317, 4.11.2014 г., стр. 1—27).

⁵⁷ Регламент (ЕС, Евратом) № 1141/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2014 г. относно статута и финансирането на европейските политически партии и на европейските политически фондации (ОВ L 317, 4.11.2014 г., стр. 1—27).

⁵⁸ Препоръка (ЕС) 2018/234 на Комисията от 14 февруари 2018 г. за засилване на европейския характер и ефикасността на провеждането на изборите за Европейски парламент през 2019 г., ОВ L 45, 17.2.2018 г., стр. 40—43.⁵⁹ България, Германия, Дания, Естония, Испания, Латвия, Литва, Малта, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Унгария, Финландия, Хърватия, Чехия и Швеция.

⁵⁹ България, Германия, Дания, Естония, Испания, Латвия, Литва, Малта, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Унгария, Финландия, Хърватия, Чехия и Швеция.

⁶⁰ За повече подробности по тази точка вж. раздел 3 от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение.

Въпреки това е постигнат известен напредък. Определени политически партии, включително във Франция, Люксембург, Нидерландия, Гърция и Ирландия, предоставиха информация на гласоподавателите относно принадлежността си към европейски партии, а няколко партии предприеха стъпки за стимулиране на европейското измерение на изборите посредством своите предизборни материали и уебсайтове. Две политически партии⁶¹ присъстваха в няколко държави членки и проведеха кампания за общоевропейска програма. Един член на ЕП от такава партия беше избран от германска листа⁶².

Европа и европейските въпроси, в това число „ценности“, „икономика“, „социални въпроси“ и „околна среда“, бяха поставени на видно място в съответните материали по време на кампанията, което е знак за възникващ, отчетлив европейски политически дебат във връзка с изборите⁶³.

3.2. Мониторинг и прилагане на избирателните права

Пълното упражняване на избирателните права на ЕС е от съществено значение за ползването на статута на гражданин на Съюза. Държавите членки носят отговорност за това да осигурят правилното прилагане на общите правила и принципи, приложими за изборите за Европейски парламент в съответствие с правото на Съюза. Комисията, в качеството си на пазител на Договорите, наблюдава и предприема действия, когато е необходимо.

Преди изборите Комисията предприе различни действия, за да гарантира прилагането на правото на Съюза и да отстрани възможни пречки пред упражняването на избирателните права на гражданите на ЕС. Комисията проведе диалог с три държави членки относно правото на мобилните граждани на ЕС да се присъединят към политическа партия и с една държава членка относно правото на учредяване на партия. Също така бяха проведени разговори с няколко държави членки, за да се гарантира, че обменът на информация се извършва в рамките на предвидените пет дни, така че кандидатите, които са изключени в своята държава членка по произход, да не могат да бъдат избрани в друга държава членка⁶⁴. Вследствие на тези разговори няколко държави членки измениха законите си.

Проблемът относно защитата на тайната на гласуването беше разрешен успешно в

⁶¹ Volt и DiEM25.

⁶² За Volt Deutschland. DiEM25 не постигна успех на изборите за Европейски парламент, но тя имаше кандидати и на национални избори в Дания, Германия, Гърция, Испания, Франция, Австрия, Полша и Португалия и има представители в датската, гръцката, полската и португалската законодателна власт.

⁶³ Тези теми също се така появиха и в над 1700 граждански диалога, организирани навсякъде в Съюза след последните избори.

Johansson, Bengt и Novelli, Edoardo, 2019 European elections campaign – Images, topics, media in the 28 Member States („Европейска предизборна кампания 2019 г. — изображения, теми, медии в 28-те държави членки“), 9 юли 2019 г., <https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/e6767a95-a386-11e9-9d01-01aa75ed71a1>.

⁶⁴ Съгласно Директива 93/109/ЕО за определяне на условията и реда за упражняване на правото да избират и да бъдат избрани в избори за Европейски парламент от граждани на Съюза, пребиваващи в държава членка, на която не са граждани.

диалог с една държава членка, а при обсъжданията с друга държава членка беше решен въпросът за предоставянето на възможност на лицата без постоянен адрес да упражнят своите изборителни права.

Преди изборите и непосредствено след тях много граждани на ЕС се свързаха с Комисията, за да изразят опасенията си относно изборите. Най-често повдигнатите проблеми бяха свързани с граждани:

- които не са могли да гласуват дистанционно (по пощата, чрез пълномощник или онлайн) или лично извън държавата си на произход (в консулства, посолства или специално създадени изборителни секции) или които са били изправени пред административни сложности, забавяния или други проблеми, когато такава възможност е била предоставена;
- които са се сблъскали със забавяне или усложнения по време на националните процедури по регистрация⁶⁵.

Комисията проведе разговори със съответните държави по тези въпроси.

3.3. Предотвратяване на многократно гласуване

Комисията подкрепи държавите членки по отношение на прилагането на специфичните разпоредби на правото на Съюза във връзка с изборителните права на мобилните граждани на ЕС в рамките на експертната група по изборни въпроси⁶⁶. Предмет на обмена бяха приложимите формалности, в това число съответните крайни срокове за регистрация, и практики за подкрепа на участието.

Обменът също така включваше мерки за предотвратяване на многократно гласуване от страна на мобилните граждани на ЕС. Съгласно съответните правила на ЕС държавите членки обменяха информацията относно гласоподавателите, които са мобилни граждани и които са се регистрирали и са заявили намерението си да гласуват на изборите за Европейски парламент в държавата си на пребиваване, за да могат да бъдат премахнати от изборителните списъци за изборите в държавата си на произход. За да подкрепи усилията на държавите членки, Комисията предостави инструмент за подпомагане на сигурния и съобразен с данните обмен на тази информация и улесни обмена на съответната информация между държавите членки, включително по отношение на срокове във връзка с изборите. Между февруари и май 2019 г. държавите членки обмениха данни за над 1,2 милиона гласоподаватели и 114 кандидати за членове на парламента. Тясното сътрудничество между държавите членки позволи установяването на около 214 000 повтарящи се регистрации на граждани⁶⁷. Комисията не беше информирана за случаи на многократно гласуване на изборите.

⁶⁵ Това се отнася за гражданите на Европейския съюз, които са се опитали да изпълнят формалностите, установени от тяхната държава на гражданство, включително при гласуване извън нея, и установените от държавата им на пребиваване формалности.

⁶⁶ <https://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetail&groupID=617&Lang=BG>.

⁶⁷ Вж. раздел 3.2. от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение.

Този процес протече по-ефективно и по-сигурно в сравнение с предишни избори. Държавите членки обаче подчертаха, че различията в приложимите национални процедури са ги изправили пред предизвикателства, включително по отношение на качеството на обменените данни⁶⁸. Също така възникнаха проблеми, породени от различията в приложимите крайни срокове за регистрацията и отписване и от последствията от регистрирането и отписването за възможността на гражданите да гласуват на други национални избори.

3.4. Други действия

Самите граждани като цяло са уверени, че техните държави са направили всичко необходимо, за да гарантират свободни и честни избори⁶⁹. Наблюдението на изборите е от значение, за да се гарантира зачитането на изборителните права, да се оправомощят и да се включат гражданите и в по-широк смисъл да се изгради доверието на обществото в изборните процеси. Държавите членки имат различни подходи по отношение на този въпрос. Чрез европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите преди и след изборите се проведеха обсъждане и обмен на най-добри практики, включително с организации за наблюдение⁷⁰.

Анализ и последващи мерки

Необходими са повече усилия за укрепване на важната роля на европейското измерение на изборите за Европейски парламент. Въпреки че е постигнат известен напредък и в разрастващото се европейско демократично пространство постепенно се развива европейско политическо измерение, са необходими мерки за поддържането и укрепването му. Държавите членки и националните политически партии играят основна роля за това. **Прозрачността на взаимоотношенията между европейското и националното политическо равнище** следва да се насърчава и подкрепя допълнително, включително чрез национални правила. Политическите партии носят специфична отговорност по отношение на видимостта на връзките между националните европейски политически партии и значението, отдавано на европейските въпроси.

Преди изборите Комисията работи в тясно сътрудничество с държавите членки, за да гарантира прилагането на приложимото право на Съюза на изборите през май 2019 г. Това даде резултат и ще продължи с оглед на изборите през 2024 г. По този начин се изясниха областите, в които правилата на ЕС биха могли да бъдат оптимизирани и в

⁶⁸ В действителност гласоподавателите, които са мобилни граждани на ЕС, могат да бъдат идентифицирани отвъд границите само когато има съвместимост на идентификационните данни между националните администрации. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-data-protection-law-electoral-guidance-638_en.pdf

⁶⁹ Включително за предотвратяване на незаконни дейности и измами по време на избори. Вж. специално издание на Евробарометър 477 „Демокрация и избори“ — стр. 14.

⁷⁰ Това включваше намеси от Бюрото за демократични институции и права на човека и Election-Watch.EU, който представи доклад по собствена инициатива за изборите, вж. <https://www.wahlbeobachtung.org/en/european-parliament-elections-2019-election-watch-eu-eam-final-report-with-16-recommendations>.

които по-нататъшното сближаване между националните системи би могло да бъде от полза с оглед да се улеснят ефективното провеждане на изборите, координацията между органите на държавите членки и провеждането на кампании на европейско равнище. Би могло например да има по-добро съгласуване на национално установените периоди за провеждане на кампании и за провеждане на избори.

Една от шестте основни амбиции на Европейската комисия под ръководството на нейния председател Урсула фон дер Лайен е **даването на нов тласък на европейската демокрация**. Това предполага насърчаване на европейското измерение на изборите и засилване на връзката между гражданите и европейските процеси на вземане на решения, като оптимално се използват подходящи езикови и културни инструменти. Гражданите на ЕС ще имат по-значима роля в процеса на вземане на решения, по-голямо право на мнение и водещо и активно участие при определянето на европейските приоритети и степента на амбиция.

Конференцията за бъдещето на Европа ще има един панел, в който ще се разглеждат теми, свързани с демократичните процеси, и институционални въпроси, а именно системата за избор на водещ кандидат при избирането на председател на Европейската комисия и транснационалните листи за изборите за Европейски парламент. Конференцията следва да представи своите законодателни или други предложения по тази тема. Когато разполага с правомощия за действия, Комисията ще предприеме последващи действия във връзка с тези предложения, вземайки под внимание договореното на конференцията. Тя е готова да участва като съдействащ орган и честен посредник между Европейския парламент и Съвета. Например Комисията може да предостави правен и институционален опит, проучвания в сферата на изборните процеси и задълбочени познания за междуинституционалните отношения⁷¹.

Своевременно преди изборите през 2024 г. Комисията също така ще представи предложения за **по-строги правила, приложими за европейските политически партии и фондации**, включително за изясняване на тяхното финансиране. В този контекст Комисията ще проведе консултации, в това число с Органа за европейските политически партии и европейските политически фондации и с европейските политически партии, и ще поддържа връзка с Европейския парламент. Тя също така ще проучи възможността за възлагане на допълнителни задачи на Органа за европейските политически партии и европейските политически фондации.

Комисията се ангажира да подкрепи усилията за подобряване на европейското измерение на изборите. **Тя ще разгледа конкретни мерки, включително за:**

- **стимулиране на осведомеността по отношение на европейското измерение на**

⁷¹ Вж. съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета „Подготовка на конференцията за бъдещето на Европа“, 22.1.2020 г., COM(2020) 27 final. Наред с другото, Конференцията ще разгледа подобряването на системата за избор на водещ кандидат и въпроса за транснационалните листи.

изборите в усилията си да достигне до гражданите;

- **засилване на партньорството** между Европейската комисия и Европейския парламент при подготовката за изборите през 2024 г. и съвместна работа за разработване на възможности за подобряване на европейското измерение на следващите избори;
- **подкрепа за по-ясно посочване на връзките** между европейските политически партии и националните партии. Това ще включва дейности за осигуряване на финансиране. Комисията ще включи също така насърчаването на дебати по тази тема в съответните структури, като например Конференцията на парламентарните комисии по европейски въпроси в парламентите на държавите — членки на ЕС, и Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите;
- **насърчаване на изграждането на осведоменост и динамика около изборите**, включително в изборната нощ, и обсъждане на конкретни мерки за сигурното предаване на резултатите в рамките на Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите;
- насърчаване на държавите членки да **сближат още повече своите изборни периоди**, включително периодите за провеждане на кампаниите и други съответни периоди, за да се засили динамиката за изборите, постигната във всички държави членки, и за да се улесни ефективното прилагане на периодите за размисъл и на други правила за провеждането на кампаниите.

Работейки в тясно сътрудничество с органите на държавите членки както в Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите, така и в експертната група по изборните въпроси, и ангажирайки се с други международни организации и заинтересовани страни, **Комисията:**

- в следващия си **доклад относно гражданството на ЕС**, който ще бъде публикуван през 2020 г., ще вземе предвид добавената стойност на **структура за помощ с цел подпомагане на упражняването на избирателни права** от гражданите на ЕС, достъпна както за граждани на ЕС (включително мобилни граждани на ЕС), така и за съответните органи в хода на подготовката и по време на изборите;
- ще засили упражняването на избирателните права на ЕС от мобилните граждани на ЕС и ще насърчи допълнителни **гаранции за предотвратяване на многократното гласуване**. Това ще включва преразглеждане на съществуващата рамка, уреждаща избирателните права на мобилните граждани на ЕС, включително по отношение на обменените данни, насърчаване на засилената координация между държавите членки за подготовката на националните избирателни списъци (включително различни национални правила за графици, изискванията за идентификация и критериите за право за гласуване) и повишаване на осведомеността сред гражданите относно забраната за многократно гласуване;

- ще подкрепи обмена на най-добри практики за **наблюдение на изборите**, включително начини за пряко включване на гражданите. В рамките на Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите ще продължат да се насърчават каналите за пряка комуникация между органите на държавите членки и съответните организации за наблюдение.

4. Справяне с дезинформацията и защита на целостта и устойчивостта на изборния процес

Кампанията за изборите през 2019 г. беше най-цифровизираната до момента. Почти половината от гражданите на ЕС понастоящем разчитат на онлайн новините като основен източник на информация за националната и европейската политика. Социалните медии също така представляват значим инструмент за политиците, с който те достигат до гласоподавателите, и за провеждащите кампании групи, които организират поддръжниците си.

Скоростта, лекотата и обхватът на онлайн комуникацията и възможностите, които онлайн социалните платформи са създали за насочване към хората чрез политически реклами и комуникации, поставят нови предизвикателства. Въпреки че повечето граждани на ЕС са съгласни, че онлайн социалните мрежи са съвременен начин човек да бъде в крак с политиката, те също така смятат, че не може да се вярва на политическата информация онлайн⁷². Изборите в Европа и по света станаха цел на опити за манипулиране от различни, държавни и недържавни злонамерени субекти, стремящи се да използват възможностите, които предоставя цифровата среда⁷³.

Намесата в изборния процес може да приеме много форми и да бъде мотивирана от желанието да се повлияе върху избора на гласоподавателите, да се потисне избирателната активност, да се подкопае общественото доверие в демокрацията или да се извлече финансова печалба. Тъмните пари, кибератаките, дезинформацията, погрешната информация, подвеждащото онлайн поведение, манипулативните и подхранващите разделение послания⁷⁴, фалшифицирането, представянето на погрешни данни, измамата, злоупотребата с лични данни и незаконното

⁷² Стандартен Евробарометър 90 — „Използване на медиите в Европейския съюз“, декември 2018 г.

⁷³ Вж. например А. Dawson и М. Innes, How Russia's Internet Research Agency Built its Disinformation Campaign („Как руската агенция за интернет изследвания изгради кампанията си срещу дезинформацията“), The Political Quarterly, бр. 90, № 2, април — юни 2019 г. За пълен списък на усилията за използване на технологии с цел манипулиране вж. например <https://comprop.oii.ox.ac.uk/research/cybertroops2019/>.

⁷⁴ За проучване на подобни послания вж. например https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/2018_02_geog_discontent.pdf. За поведенчески подход към въздействието на информацията върху вземането на политически решения вж. <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC117161/understanding-our-political-nature.pdf>.

микротаргетиране се използват за заобикаляне и подкопаване на изборителните и други правила, които имат отношение към контекста на изборите, като изкривяват демократичните резултати и разрушават доверието в институциите. Намесата в изборите може да бъде инструмент за хибридно въздействие от страна на външни участници с цел насърчаване на гражданите да се отдалечат от политиката, разделяне и дестабилизиране на нашия Съюз и подкопаване на доверието в институциите на ЕС чрез подхранване на недоволството и недоверието. Тя може също така да бъде инструмент на организираната престъпност⁷⁵.

Определени участници се стремят да подкопаят доверието в ЕС, по-специално гарант на основните ценности на ЕС, в това число демокрацията и равенството на всички граждани (например равенството между половете и защитата на конкретни групи). Езикът на омразата и други форми на тормоз имат за цел да стеснят пространството за демократичен дебат и за гражданска ангажираност⁷⁶.

Заедно с плана за действие за борба с дезинформацията⁷⁷, пакетът на Комисията от мерки за изборите⁷⁸ предоставя набор от инструменти за справяне с тези предизвикателства, които се основава на мониторинга и прилагането на правилата, свързани с онлайн дейностите в контекста на изборите, и обединява всички съответни субекти в държавите членки и в институциите на ЕС. Институциите на ЕС и държавите членки работиха интензивно за изпълнението на тези инициативи преди изборите.

Компетентните органи на държавите членки, организации на гражданското общество, журналисти, проверители на факти, платформи и други заинтересовани страни обединиха усилията си за подкрепа за устойчивостта на изборите.

Комисията се справи със специфични случаи на дезинформация, засягащи ЕС, включително чрез целенасочени комуникационни действия, както чрез опровержение на неверни твърдения, така и чрез повишаване на осведомеността на широката общественост относно предизвикателствата и рисковете от дезинформацията.

Това бяха важни стъпки за по-ефикасното възпиране на атаките и на манипулирането на изборния процес и за изобличаването на дезинформацията и на други незаконни намеси в демократичния дебат.

⁷⁵ Вж. например проучването на използването на кибернамеса за манипулиране на избори, изготвено от Европейския център за високи постижения в борбата с хибридните заплахи <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2018/10/Strategic-Analysis-2018-8-Past.pdf>.

⁷⁶ Насочени и към журналисти, принадлежащи към определени групи.

⁷⁷ Планът за действие се основава на Съобщението на Комисията относно борбата с дезинформацията от април 2018 г. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN>

⁷⁸ Прието на 12 септември 2018 г., Състояние на Съюза 2018 г., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/IP_18_5681.

Както бе отбелязано в доклада от юни 2019 г. относно изпълнението на плана за действие за борба с дезинформацията, Русия продължава да бъде постоянен участник в тази област. Прокремълските съобщения, често с произход от официални руски държавни източници, бяха значим източник на дезинформация, както е документирано от Оперативната група на ЕС за стратегическа комуникация с Източното съседство⁷⁹. Други участници все по-често прилагат същата тактика, като размиват границата между чуждестранното и „домашното“ манипулиране и така правят приписването им на някого по-трудно. Бяха установени усилия, например за потискане на избирателната активност чрез атаки върху правителствени уебсайтове и за разпространение на манипулативно съдържание⁸⁰.

Въпреки че тези усилия за манипулиране периодично бяха свързани с политически чувствителни теми и насочени към аудитория в ЕС преди изборите, досега не е установена мащабна операция за скрита намеса в изборите през 2019 г.

Намесата в изборите в една държава членка оказва въздействие върху ЕС като цяло. Необходими са по-нататъшни действия за справяне с усилията за намеса и манипулиране, насочени към изборите и към демократичния дебат.

4.1. Безпрецедентно сътрудничество

Предизвикателствата, пред които са поставени изборите, са сложни и хоризонтални. Никоя държава или обществен орган не може да се справи с тях по подходящ начин самостоятелно. Ето защо основната препоръка на пакета от мерки за изборите е държавите членки да създадат **мрежи за сътрудничество в областта на изборите, съставени от компетентни органи**, отговорни за мониторинга и прилагането на правилата, свързани с онлайн дейности,

Примери за практики, споделени в Европейската мрежа за сътрудничество в

Латвия представи приложение, което позволява на гражданите на ЕС да наблюдават финансирането на политическите партии и да докладват за случаи на потенциални злоупотреби пред Бюрото за борба с корупцията. Този тип приложение, на основата на участието, имаше както възпиращ, така и правопривагащ ефект.

Нидерландия проведе кампания за повишаване на осведомеността, която е насочена към дезинформацията като цяло акцентира върху съвети за критично четене и в тази връзка има приложение и отвъд изборите.

Австрия описа национален генерален план за цифровизация и инициатива за по-безопасен интернет.

Люксембург разработи национален план за действие, който обхваща всички области, открити в пакета от мерки за изборите.

Испания създаде двуезичен уебсайт и насоки за изборите, както и денонощна телефонна линия за помощ срещу дезинформацията.

През декември 2018 г. **Франция** прие нов закон относно провеждането на политически кампании. Франция обмисля също така законодателство в подкрепа на образованието за гражданство на Съюза. Разглежда се допълнително законодателство, което да налага още задължения на платформите за социални медии.

⁷⁹ Вж. например актуализираната информация относно изборите за Европейски парламент на Оперативната група на ЕС за стратегическа комуникация с Източното съседство: <https://euvsdisinfo.eu/eu-elections-update-the-long-game/> и <https://euvsdisinfo.eu/eu-elections-update-reaping-what-was-sown/>.

⁸⁰ Две държави членки докладваха за ограничени атаки от типа „отказ на услуга“ срещу уебсайтове на национални органи, които бяха незабавно установени и своевременно спрени. Допълнителни подробности са предоставени в раздел 4 на работния документ на службите на Комисията, приложен към настоящото съобщение.

които имат отношение към контекста на изборите. Те включваха избирателни комисии, органи за защита на данните, органи в областта на киберсигурността, медийни регулатори и други органи, когато е необходимо.

Всички държави членки създадоха такива мрежи под формата на различни структури и ръководство⁸¹. Половината национални органи за защита на данните⁸² и по-малко от половината медийни регулатори са участвали в мрежата към настоящия момент. Някои мрежи включваха правоприлагане и връзки към органите в областта на сигурността. Държавите членки подчертаха значимостта на ясното политическо лидерство и на достатъчното ресурси за ефективността на мрежите.

Между тези мрежи бяха създадени връзки с други съответни структури, като например национални екипи за реагиране при компютърни инциденти, както и със **системата на ЕС за ранно предупреждение**⁸³. Системата за ранно предупреждение беше създадена преди изборите и също улесни обмена между експертите и националните звена за контакт. Сътрудничеството между Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите и системата за ранно предупреждение насърчи взаимовръзката между експертните общности в съответствие с пакета от изборни мерки и допринесе за съставянето на цялостна картина на дейностите за дезинформация по време на изборния период.

В съответствие с пакета от изборни мерки дейностите на националните мрежи включваха провеждане на обучения за идентифицирането на заплахи и пропуски при мониторинга и прилагането на съответните правила и/или за оценката на рисковете по отношение на изборните процеси (18 държави членки), както и изготвяне на национална карта и преразглеждане на законите, отнасящи се до контекста на изборите (10 държави членки)⁸⁴. Това спомогна за информираното изготвяне на политики.

Повечето **държави членки посочиха, че използват тези мрежи за други избори** освен за изборите за Европейски парламент. Някои държави членки предоставиха на своите мрежи специфични инструменти, като например достъп до защитена комуникационна платформа, но не беше докладвано за допълнителни специални финансови ресурси. Държавите членки изразиха интерес към предоставянето на допълнителни ресурси от ЕС за подкрепа на мрежите, което Комисията ще направи отново през 2020 г.⁸⁵

⁸¹ Държави членки включиха националните органи в областта на сигурността и разузнаването, кабинета на министър-председателя и министерства, като например на външните работи, правосъдието, вътрешните работи, цифровите въпроси и публичната администрация.

⁸² От 14-те национални органа за защита на данните, които отговориха на въпросника на Комисията.

⁸³ Постоянна структура, която позволява обмен на информация и анализ между институциите на ЕС и държавите — членки на ЕС: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/59644/Factsheet:%20Rapid%20Alert%20System.

⁸⁴ Вж. раздел 4.1.1. от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение.

⁸⁵ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/rec-rcit-citi-ag-2020>.

За да се подпомогне споделянето на експертен опит и най-добри практики между държавите членки, включително по отношение на заплахи, пропуски и правоприлагане, от държавите членки също така беше поискано да определят звено за контакт от своите национални изборни мрежи, което да участва в **Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите**. Мрежата проведе срещи три пъти преди и два пъти след изборите. Държавите членки обмениха информация за специфични дейности, проведени на национално равнище, като например кампании за повишаване на осведомеността, оценка на риска и проследяване на процесите, мониторинг и правоприлагане и законодателни промени (вж. карето за проследяване на правилата). Те също така споделиха информация относно своите политики, софтуер и научни изследвания на сигурна платформа, предоставена от Комисията, която беше използвана и по време на изборите за обмен на информация.

Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите също така улесни обмена с други органи, включително Европейския парламент, Органа за европейските политически партии и фондации, Групата на европейските регулатори за аудиовизуални медийни услуги (ERGA), Европол, Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа, Европейския комитет по защита на данните и Европейския надзорен орган по защита на данните и други заинтересовани страни, включително наблюдатели на изборите и организации за проверка на достоверността на фактите. На 26 ноември 2019 г. членовете ѝ участваха в диалог на експертно равнище между ЕС и САЩ относно устойчивостта на избирателните системи⁸⁶.

Комисията подкрепи държавите членки при **проследяването на техните правила и практики**, свързани с контекста на изборите. Тази подкрепа обхваща правилата относно вноските (забрани за чуждестранно финансиране, ограничения, правила за оповестяване), разходите (предназначение и ограничения), провеждането на кампании (продължителност, период за размисъл, избирателни и други ограничения) и медиите

Проследяване на правилата

Повечето държави членки:

- **имат правила за прозрачност** за даренията и/или **забраняват** анонимни дарения;
- **забраняват чуждестранното финансиране** на политически партии и кампании, въпреки че някои ограничават само размера му или изискват то да бъде оповестено;
- **имат правила за периодите за размисъл** (когато трябва да се преустанови провеждането на кампанията).

Около половината от държавите членки изискват прозрачност на платените политически реклами и съобщения;

Няколко държави членки имат специфични правила за социалните медии;

Над една трета от държавите членки имат правила, чрез които се контролират радио- и телевизионните медии по време на избори;

Няколко държави членки имат такива правила, приложими онлайн;

Една трета от държавите членки имат ясно определени периоди за провеждане на кампания. В други държави членки няма специфични изисквания.

⁸⁶ <https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2019/12/11/joint-eu-us-statement-following-the-eu-us-justice-and-home-affairs-ministerial-meeting/>.

(равенство между кандидатите, радио- и телевизионно излъчване, прозрачност на политическите реклами и правила за социалните медии). Това проследяване насърчи взаимното разбирателство и държавите членки изразиха готовност да го продължат занапред.

4.2. По-голяма прозрачност и по-добро изобличаване на манипулирането

Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите също така подкрепи обмена относно изпълнението на останалите препоръки, съдържащи се в пакета от мерки за изборите⁸⁷, **от които ключова част беше насърчаването на прозрачността и по този начин на отчетността**. Много дейности за намеса, като например тъмните пари и целенасочената дезинформация, процъфтяват в среда на анонимност. Комисията призова **държавите членки и политическите партии** да предприемат мерки, които да позволят на гражданите да разпознават платените съобщения онлайн, изразходваната сума, източника им и средствата, посредством които съобщенията са били насочени към тях, като при необходимост се прилагат санкции.

Някои държави членки съобщиха, че имат правила за прозрачност във връзка с платените политически съобщения, но въпреки това продължават да съществуват трудности с достъпа до данни и възможността за извършване на мониторинг и по този начин за правоприлагане за онлайн поведение⁸⁸. Някои държави членки докладваха, че понастоящем обмислят законодателство в тази област — да въведат или да модернизират правилата за прозрачността онлайн. Държавите членки насърчиха прозрачността и в някои случаи извършиха конкретни дейности за повишаване на осведомеността. За конкретни групи, като например политическите партии, бяха предоставени насоки или обучение. В мрежата държавите членки също така обмениха опит как да се прилагат онлайн техните гаранции, свързани с изборите, прилагани офлайн.

През март 2019 г. тогавашният комисар Йоурова изпрати писмо до националните политически партии⁸⁹, призовавайки ги да приложат на практика препоръката на Комисията⁹⁰. Проведе се и специфичен обмен с европейски политически партии.

Комисията също така работи с **онлайн платформи и ИТ индустрията** с цел защита на изборите през 2019 г. от кампании за дезинформация и онлайн манипулиране. Кодексът за поведение във връзка с дезинформацията за онлайн платформи и

⁸⁷ Вж. раздел 4.2.1. от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение.

⁸⁸ В някои случаи това не е предвидено в съответното законодателство или е усложнено, например от липсата на достъп до онлайн данни, или зависи от пасивен мониторинг въз основа на оповестявания на хартиен носител от политическите участници.

⁸⁹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/letter_political_parties_final_en.pdf.

⁹⁰ Препоръка на Комисията от 12 септември 2018 г. относно мрежите за сътрудничество в областта на изборите, прозрачността онлайн, защитата от инциденти в сферата на киберсигурността и борбата с кампаниите за дезинформация в контекста на изборите за Европейски парламент, C(2018) 5949 final.

рекламния сектор, който е на принципа на саморегулиране,⁹¹ определя редица ангажименти, включително осигуряване на прозрачност и публично оповестяване по отношение на политическата реклама, предотвратяване на манипулативно използване на онлайн услуги от злонамерени участници, оправомощаване на гражданите и изследователите и предприемане на други действия за подобряване на отчетността и надеждността на онлайн екосистемата. Комисията, с подкрепата на ERGA⁹², проведе интензивен междинен мониторинг, насочен към това да се гарантира, че поетите в Кодекса ангажименти са били изпълнени преди изборите⁹³. Понастоящем Комисията, с помощта на ERGA, оценява цялостната ефективност на този кодекс по време на първата година от функционирането му⁹⁴.

Кодексът предостави възможност за по-голяма прозрачност в политиките на платформите по отношение на дезинформацията. В периода преди изборите през 2019 г. Facebook, Google и Twitter увеличиха усилията си за осигуряване на по-голяма прозрачност на политическите реклами⁹⁵, положиха усилия за повишаване на надеждността на своите услуги чрез откриване и прекратяване на манипулативни дейности (като например координирани операции, насочени към изопачаване на съдържание и злоупотреба с използване на ботове и фалшиви профили), и подобриха контрола върху рекламното позициониране с цел ограничаване на злонамерените практики от типа „кликбейт“ и намаляване на приходите от реклами на лицата, публикуващи дезинформация. Освен това платформите взеха редица мерки за популяризиране на съдържание от „автентични“⁹⁶ източници и за ограничаване на разпространението на дезинформация. Въпреки че представляваха важна стъпка към по-голяма прозрачност в контекста на изборите, те се оказаха недостатъчни. Не всички платформи разполагаха с библиотеки за реклами във всички държави членки преди изборите, библиотеките с реклами не бяха достатъчно пълни и не осигуряваха лесен достъп за съответните органи, включително за органите на държавите членки, които упражняват надзорни функции, и за изследователите, които извършват анализ на архива. В това отношение трябва да се постигне напредък с оглед на бъдещи избори.

⁹¹ Измежду подписаните кодекса за поведение са основните онлайн платформи Facebook, Google, Twitter и Microsoft, както и Mozilla и търговски асоциации, представляващи сектора на онлайн рекламата.

⁹² През юни 2019 г. натоварената с тази задача подгрупа на ERGA докладва за първия етап от дейностите си по наблюдение, които бяха с акцент върху изпълнението на ангажиментите в Кодекса, свързани с прозрачността на политическата реклама. http://erga-online.eu/wp-content/uploads/2019/06/ERGA-2019-06_Report-intermediate-monitoring-Code-of-Practice-on-disinformation.pdf.

⁹³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>

⁹⁴ Подписаните Кодекса са предоставили годишни доклади за самооценка относно своето изпълнение на Кодекса. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/annual-self-assessment-reports-signatories-code-practice-disinformation-2019>. За своята оценка на Кодекса, освен на ERGA, Комисията разчита и на помощта на независим консултант.

⁹⁵ По-специално чрез поставяне на етикети и осигуряване на публичен достъп до тях чрез хранилища за реклами, в които може да се извършва търсене;

⁹⁶ Автентичността на съдържанието е въпрос, който се обсъжда във връзка с публикуването онлайн, като се изследват редица подходи, за да се помогне на потребителите да разберат откъде идва съдържанието, и да се даде приоритет на информацията по определени теми от авторитетни източници, така че потребителите да могат да се осведомяват за изборните формалности от националния избирателен орган например.

Националните и европейските политически партии докладваха, че са предприели стъпки за привеждане в съответствие както с приложимото законодателство, така и с изискванията, определени от онлайн платформите в техните условия за ползване. Някои от изискванията на платформите обаче бяха определени като проблемни⁹⁷. Партиите посочиха специфични затруднения във връзка с промените, направени в условията за ползване на платформите малко преди изборите. На своето равнище партиите като цяло не предприеха допълнителни дейности за прозрачност, като например да посочат рекламите в своите уебсайтове или да оповестят разходите си за онлайн политически реклами⁹⁸. В отговорите си на въпросника на Комисията те посочиха, че биха оценили изясняването на правилата за прозрачност и на правилния подход, който да приложат платформите по отношение на провеждането на кампании в целия ЕС, както и предоставянето на онлайн бази данни с отворен достъп на партиите с цел те да разгласяват информацията относно прозрачността.

В рамките на Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите държавите членки споделиха своя опит във връзка с взаимодействието си с платформите за социални медии. Платформите бяха пряко ангажирани с някои от тях, като предоставяха специфична помощ, включително маршрути в случай на ескалиране⁹⁹. Обсъжданията в мрежата¹⁰⁰ подчертаха необходимостта от по-равно третиране между държавите членки, повече оперативни взаимодействия в подкрепа на функциите им по надзор¹⁰¹, включително по-добър достъп до данни, звено за контакт и обмен на езиците на съответните държави членки. Държавите членки посочиха, че усилията на платформата са били непоследователни и недостатъчно ефективни и че подкрепата, предлагана директно на участници, като политически партии, кандидати и журналисти, би могла да породи опасения съгласно правния им ред¹⁰². Подобни опасения бяха изразени и в рамките на системата за ранно предупреждение.

Комисията също така се ангажира с онлайн платформите в контекста на Кодекса на поведение във връзка с незаконните изказвания онлайн, пораждащи омраза¹⁰³.

⁹⁷ Facebook изискваше съветниците да се регистрират в държавата, в която искат да платят за политическа реклама. Това означава, че политическите партии на равнище ЕС трябваше да бъдат регистрирани във всички държави — членки на ЕС, за да могат да провеждат информационни кампании в целия ЕС.

⁹⁸ Вж. препоръката от пакета от мерки за изборите, точка 9.

⁹⁹ Facebook например работи с германската Федерална служба за сигурност на информацията за започването на инициатива за създаване на по-добро и всеобхватно разбиране на наметката в изборите и за разработването на насоки за борба с нея. Twitter включи национални служители и изследователи в портал за подкрепа на партньори, за да се улесни проучването на дезинформацията. Google предостави подкрепа за журналисти и независими мрежи за проверка на достоверността на фактите. Повече подробности относно тези дейности са предоставени в раздел 4.2.3. от работния документ на службите на Комисията, приложен към настоящото съобщение.

¹⁰⁰ Вж. докладите на Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите и повече подробности в работния документ на службите на Комисията, приложен към настоящото съобщение.

¹⁰¹ Това се отнася например за спазването на националните правила, например във връзка с онлайн мониторинга на разходите за провеждане на кампании и на периодите за размисъл.

¹⁰² Например национални правила за контрол на даренията за политически кампании.

¹⁰³ Кодекс на поведение във връзка с незаконните изказвания онлайн, пораждащи омраза: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/countering-illegal-hate-speech-online_en.

4.3. Засилено спазване на правилата за защита на данните

Комисията също така публикува специфични **насоки относно прилагането на законодателството на ЕС за защита на данните в контекста на изборите**. Това бяха първите избори, при които беше приложена актуализираната рамка на ЕС за защита на данните¹⁰⁴. Скандалът Facebook — Cambridge Analytica¹⁰⁵ демонстрира уместността на правилата на ЕС за защита на данните в контекста на изборите, като демонстрира опасността личните данни да бъдат използвани в нарушение на правилата за защита на данните в опит за незаконно оказване на въздействие върху изборите¹⁰⁶.

Националните органи, включително някои избирателни комисии, предприеха конкретни мерки за насърчаване на спазването на правилата за защита на данните, включително като пряко уведомяваха политическите партии за техните отговорности. Някои държави членки докладваха, че са наложили глоби през периода преди изборите, бяха докладвани някои инциденти¹⁰⁷, а понастоящем продължават някои разследвания.

Приносът на политическите партии показва, че няма достатъчно яснота относно изискванията за защита на данните в контекста на изборите и че е необходимо по-нататъшно повишаване на осведомеността.

Пакетът от мерки за изборите съдържаше законодателно предложение за въвеждане на санкции срещу европейските партии и фондации, които са се опитали да се възползват от нарушаване на правилата за защита на данните с цел умишлено да окажат въздействие или да се опитат да окажат въздействие върху резултата от изборите за Европейски парламент. Това предложение беше прието бързо и беше в сила по време на изборите¹⁰⁸. Отговорният орган за европейските политически партии и европейските политически фондации си сътрудничи с държавите членки, за да гарантира неговото ефективно прилагане. Към настоящия момент няма разкрити случаи съгласно този нов механизъм.

4.4. Повишена киберустойчивост

Комисията работи с органите на държавите членки, за да изпълни **препоръките за управление на риска от кибератаки** по време на избори¹⁰⁹. Тя прикани държавите

¹⁰⁴ Регламент 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните (ОРЗД)).

¹⁰⁵ Този случай беше свързан със злоупотреба с лични данни, събрани директно от засегнатото лице, и данни, получени от неговото поведение и социалната му мрежа, с цел насочване на специфично политическо съдържание към него.

¹⁰⁶ ОРЗД предостави на националните органи засилени правомощия за наблюдение и прилагане на тези правила.

¹⁰⁷ Франция например създаде специален формуляр, чрез който в контекста на изборите бяха докладвани 697 жалби, в това число 11 срещу политически партии. В Испания бяха докладвани 102 жалби. За повече подробности вж. раздел 4.3.2. от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение.

¹⁰⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex:32019R0493>.

¹⁰⁹ Вж. препоръката от пакета от мерки за изборите, точки 12—18.

членки да предприемат подходящи стъпки за разбиране и управление на рисковете от кибератаки, както и да прилагат Сборника относно кибернетичната сигурност на изборните технологии, разработен от групата за сътрудничество, създадена съгласно Директивата относно сигурността на мрежите и информационните системи¹¹⁰. От държавите членки също така беше поискано да предприемат стъпки за повишаване на осведомеността относно подобни рискове и много от тях го направиха, включително чрез организиране на специално обучение и обучителни семинари с участието на съответните заинтересовани страни, като например политически партии и журналисти. В препоръката политическите партии също така бяха призовани да предприемат действия за ограничаване на киберрисковете.

За да подпомогне изпълнението на Препоръката и да засили сътрудничеството между различни национални органи, през октомври 2018 г. Комисията организира семинар на високо равнище относно киберзаплахите за изборите¹¹¹, на който органите в областта на киберсигурността се срещнаха с изборителните органи, за да обсъдят предстоящите предизвикателства¹¹².

В сътрудничество с Агенцията на Европейския съюз за киберсигурност (ENISA) и Европейския парламент през април 2019 г., в рамките на Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите, Комисията проведе симулационно обучение, за да провери ефективността на процедурите за реагиране и кризисните планове на Съюза и на държавите членки¹¹³. Докладът на ENISA относно обучението, който бе споделен с държавите членки, включваше политики и капацитет, считани за съществени за устойчивостта на киберсигурността на изборите.

Държавите членки посочиха, че предаването на резултатите на парламента в изборната нощ би могло да се подобри. В някои случаи органите предоставиха конкретно подпомагане и обучение на политически партии и кандидати, както и на журналисти и медии, за подпомагане на киберсигурността и устойчивостта на изборите¹¹⁴.

Анализ и последващи мерки

Заплахата от манипулиране и незаконна намеса в изборите с цел манипулиране на мнението и избора на гласоподавателите беше истинска и многостранна, каквато беше

¹¹⁰ https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-30/election_security_compendium_00BE09F9-D2BE-5D69-9E39C5A9C81C290F_53645.pdf.

¹¹¹ https://wayback.archive-it.org/12090/20191129081252/https://ec.europa.eu/epsc/events/election-interference-digital-age-building-resilience-cyber-enabled-threats_en

¹¹² Резултатът от този семинар беше включен също така в проведения в края на ноември 2018 г. колоквиум относно основните права, чийто акцент беше върху демокрацията в Европейския съюз.

¹¹³ По-рано ENISA излезе със становище относно киберсигурността на изборите, което предостави основата за това обучение, и подкрепи националните обучения в областта на киберсигурността в периода преди изборите <https://www.enisa.europa.eu/news/enisa-news/enisa-makes-recommendations-on-eu-wide-election-cybersecurity>.

¹¹⁴ За повече подробности вж. раздел 4.4. от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение.

и работата по справянето с нея. Беше докладвано за единични кибератаки, за жалби във връзка със защитата на данни и за други жалби, свързани с изборите, но въпреки това не бяха установени скрити, координирани мащабни усилия за намеса в изборите. Обратната информация от държавите членки показва, че пакетът от мерки за изборите и други мерки на ЕС са изиграли съществена роля в техните усилия за предотвратяване на заплахи и упражняване на надзорните им функции.

Държавите членки до голяма степен изпълниха пакета от мерки за изборите. Те достигнаха високи нива на сътрудничество и координация както между компетентните органи¹¹⁵, включително в рамките на националните мрежи за изборите и с частни и други заинтересовани органи, така и между държавите членки и с европейските институции.

Беше показана стойността на цялостния подход на „цялото общество“ и беше доказано, че той е ефективен¹¹⁶.

Сред основните констатации са:

Необходим е по-нататъшен напредък за справяне с дезинформацията, манипулирането и незаконната чуждестранна намеса¹¹⁷. Гаранциите, свързани с изборите, трябва да бъдат ефективни и подходящи за онлайн средата. Прозрачността на политическите реклами и съобщения не е достатъчно надеждна.

Изграждането на достатъчен капацитет в институциите на ЕС, държавите членки и гражданското общество за откриването, анализирането и разобличаването на манипулиране и намеса е **от съществено значение**.

Необходимо е да се засилят капацитетът и усилията на **съответните органи** във връзка с упражняването на надзорните им функции, както и ангажираността им с платформите. Онлайн платформите следва да разполагат с необходимите структури и процедури, които да им позволят да наблюдават спазването на съответното национално и законодателство на ЕС, като третираат еднакво държавите членки.

Държавите членки изразиха подкрепата си за засилена координация на равнището на ЕС в тази област, включително за осигуряване на равно третиране между държавите членки и оперативно проследяване при възникването на проблеми.

Засиленото сътрудничество между съответните органи на национално и европейско равнище, в това число органите за защита на данните и медийните регулатори, също следва да се задълбочи.

¹¹⁵ Това също така включваше сътрудничество между експерти по изборите и експерти по стратегическата комуникация относно дезинформацията.

¹¹⁶ Съгласно сравнение между специалното издание на Евробарометър 477 „Демокрация и избори“, ноември 2018 г., и Европейския парламент, Следизборно проучване — 2019 г.

¹¹⁷ Констатациите са подробно описани в раздел 4.2.4. от работния документ на службите на Комисията, придружаващ настоящото съобщение, и са отразени в препоръките на доклада на Центъра за високи постижения на НАТО за ролята на платформите за социални медии в борбата с неавтентично поведение <https://www.stratcomcoe.org/how-social-media-companies-are-failing-combat-inauthentic-behaviour-online>.

Онлайн платформите следва допълнително да повишат **прозрачността** и отчетността на свързаните си с политическо съдържание дейности, а ангажиментите им следва да бъдат проверявани от трети страни. **Достъпът до данните на цифровите платформи, включително от научноизследователската общност,** продължава да бъде недостатъчен. Това може да затрудни **журналистите** да разбират и да докладват за заплахи за демократичния дебат и възпрепятства усилията на **гражданското общество** за повишаване на осведомеността на гражданите и изграждане на социална устойчивост. Платформите следва да позволяват по-голям достъп до данните за изследователи и други съответни органи при пълно зачитане на изискванията за защита на данните, включително въз основа на създадени за тази цел структури. Това включва разширяване на мрежата от научноизследователски партньори, с които платформите понастоящем си сътрудничат. Необходимо е по-добре да се анализират обхватът и въздействието на намесата върху демократичния процес, в това число начините, по които информацията се движи онлайн, алгоритмите на търсачките и платформите на социалните медии, които подреждат информацията, и усилията, предприети от платформите за популяризиране на автентичното съдържание.

Свободната, многостранна и отговорна медийна среда, както и наличието на **качествена обществена информация** са предпоставки за стабилен и информиран политически дебат, както и за това да се позволи на изправените пред дезинформация и друг вид манипулиране граждани да вземат информирани решения и да търсят отговорност от властимащите. Това е съществена част от демократичната система на взаимен контрол и е предпоставка за стабилен демократичен дискурс.¹¹⁸

В бъдеще трябва да се положат повече усилия за подпомагане на **оправомощаването на гражданите,** на повишаването на осведомеността и медийната грамотност, както и за развитие на **умения** у граждани от всички възрасти.

Комисията ще продължи да оказва подкрепа за усилията на държавите членки. По-специално **Комисията:**

- ще финансира **безвъзмездни средства за действие в подкрепа на националните изборни мрежи** и други действия за укрепване на демократичната устойчивост¹¹⁹;
- ще подкрепи **засиленото сътрудничество** между държавите членки, като използва оптимално наскоро създадената Европейска мрежа за сътрудничество в областта

¹¹⁸ Тази констатация се потвърждава от работата на Комисията с гражданското общество и широк кръг заинтересовани страни, например в заключенията след колоквиумите на Комисията относно основните права (през 2016 г. на тема „Медиен плурализъм и демокрация“, през 2017 г. на тема „Правата на жените в бурни времена“ и през 2018 г. на тема „Демокрация в Европа“). Вж. например констатациите относно въздействието на онлайн заплахите към представители на медиите върху свободните избори в изданието на ЮНЕСКО Elections and Media in Digital Times („Избори и медии във времена на цифровизация“)

¹¹⁹ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/rec-rcit-citi-ag-2020>

на изборите и гарантира тясно взаимодействие и сътрудничество с други мрежи, включително Системата за ранно предупреждение, в това число чрез:

- практически, **оперативни дейности**, включително семинари и оценки на риска за подпомагане на по-доброто идентифициране на заплахите;
 - насърчаване на сътрудничеството между държавите членки при **наблюдението на съответните дейности, свързани с онлайн платформите**, включително чрез споделяне на информацията относно ангажираността с платформите и чрез подкрепа на равното третиране между всички държави членки;
 - улесняване на по-нататъшното и текущото сътрудничество между Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите, ERGA и системата за ранно предупреждение, включително относно предвижданията и анализи, свързани с контекста на изборите, и взаимодействията с онлайн платформите;
 - засилване на **сътрудничеството с други структури**, като например Европейския комитет за защита на данните и ENISA и групата за сътрудничество, създадена съгласно Директивата относно сигурността на мрежите и информационните системи (групата за сътрудничество за МИС)¹²⁰;
 - подпомагане на държавите членки да поддържат и разширят **проследяването на регулаторния контекст**, свързан с изборите.
- ще продължи да **работи с онлайн платформите**, включително в контекста на Кодекса за поведение във връзка с дезинформацията и на Кодекса за поведение във връзка с незаконните изказвания онлайн, пораждащи омраза, и да допринесе, заедно със съответните страни, като например Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите, Системата за ранно предупреждение и други съответни мрежи на ЕС, за разработване на допълнителни мерки, насочени към общ подход и общи стандарти за справяне с въпроси като дезинформацията и онлайн посланията, съдържащи език на омразата;
 - **ще подкрепи допълнително свободата на медиите, медийния плурализъм и качествената журналистика**, включително чрез по-добра защита на журналистите и в контекста на трансформацията на медийния сектор и цифровото бъдеще;
 - ще проучи допълнително въпроси, свързани с **ефективното прилагане на изискванията за защита на данните** при избори, включително прозрачността, техниките за микротаргетиране и използването на алгоритми;
 - ще предприеме конкретни действия за по-нататъшно **оправомощаване на гражданите** в цялото им многообразие с цел справяне с проблемите на дезинформацията и манипулирането, извършване на критична оценка на информационната среда и вземане на информирани решения (инициативи за подкрепа на медийната грамотност, критичното мислене и образованието относно ценностите и гражданството на ЕС);

¹²⁰ С цел прилагане на практика на обмена на експертен опит в областта на киберсигурността и увеличаване на свързаните технически възможности.

- ще обогати знанията за съществуващите проблеми и рискове, включително чрез:
 - При пълно зачитане на приложимите правила и съответните правомощия и отговорности, оптимално да се използва новосъздадената Европейска обсерватория за цифрови медии, за да се улесни връзката с проверителите на факти и изследователите в академичните среди в Европа.
 - Проучване на въздействието на новите и нововъзникващите технологии върху свободните и честни избори, за да се разгледа как използването на данни относно гласоподавателите и новите технологии, включително техники за микротаргетиране, алгоритми и изкуствен интелект, може да окаже въздействие върху резултата от изборите и общественото доверие в тях. Резултатите следва да бъдат налични в края на 2020 г.
- ще подкрепи потенциална **актуализация на Сборника** за киберсигурността на изборните технологии в рамките на групата за сътрудничество на МИС, работейки в тясно сътрудничество с Европейската мрежа за сътрудничество в областта на изборите, за да може документът да бъде актуализиран и адаптиран към нуждите на държавите членки.

Поддържането на силна и жизнена демокрация в Европа е въпрос на легитимност и доверие. Европейската демокрация е изправена пред множество предизвикателства както в самия Съюз, така и извън него. Както беше обявено от председателя на Комисията в нейните политически насоки, Комисията ще представи **план за действие за европейска демокрация**¹²¹, който ще помогне за подобряване на устойчивостта на нашите демокрации и за справяне със заплахите от външна намеса в изборите за Европейски парламент. Целта ще бъде справяне с дезинформацията и адаптиране към променящите се заплахи и манипулации, както и подкрепа за свободни и независими медии. Планът ще съдържа законови предложения относно прозрачността на политическата реклама и такива за допълнително разясняване на правилата за финансиране на европейските политически партии.

5. Заключение

Демокрацията е основна ценност на нашия Съюз. Тези ценности стават все по-важни в този период на неотложност, трудности и несигурност. Рекордно високата избирателна активност на изборите за Европейски парламент през 2019 г. беше ясен знак за подновен ангажимент към европейската политика в Европа. Роди се истински европейски дебат относно политиките. Въз основа на тази висока избирателна активност Конференцията за бъдещето на Европа ще се стреми да насърчава гражданите да споделят повече мнението си и да участват по-активно при определянето на нашите приоритети и ниво на амбиция.

¹²¹ Вж. работната програма на Комисията за 2020 г., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:52020DC0037>

Европа отговори на предизвикателството да проведе свободни и честни избори без намеса и да увеличи доверието на гражданите в демокрацията. С подкрепата на Комисията и другите европейски институции държавите членки действаха заедно, за да обединят своя експертен опит и способности както никога досега. Пандемията от Covid-19 показа за пореден път значимостта на такова сътрудничество за предприемането на ответни действия срещу дезинформацията и манипулирането на демократичния дебат.

Все още е нужен напредък по отношение на приобщаването на европейската демокрация като цяло. Не всички групи граждани участваха по равнопоставен начин в изборите. Въпреки че Европейският парламент отразява по-добро равновесие между половете¹²², все още е нужен напредък по отношение на демократичното участие на жените, гражданите с увреждания, по-младите граждани и други групи. Мобилните граждани на ЕС срещнаха трудности при гласуването в определени държави членки — някои при опита си да гласуват за кандидати в държавата си на гражданство, а други при опита си да гласуват в държавата на пребиваване.

Бяха докладвани много примери за добри практики относно подкрепата на участието на слабо представени групи, но техният обхват следва да бъде разширен и са необходими по-всеобхватни и надеждни данни. Необходима е по-нататъшна работа за премахване на останалите пречки и за гарантиране на приобщаващо участие.

Въпреки известния напредък при увеличаването на европейското измерение на изборите връзката между националните и европейските партии продължава да бъде като цяло неясна за гласоподавателите. В повечето държави членки върху бюлетините все още се отбелязват само името и логото на националните партии, без да се посочва тяхната европейска партийна принадлежност¹²³. Предизборните програми на европейските партии също до голяма степен все още не са навлезли в основния политически дебат в държавите членки.

Изборите отчетоха увеличаване на дейностите за повишаване на осведомеността от страна на институциите на ЕС, държавите членки, гражданското общество и други органи. В дух на споделена отговорност Комисията и Европейският парламент обединиха усилията си в своите комуникационни дейности.

За изборите през 2024 г. Комисията ще продължи да работи за насърчаването на висока избирателна активност, на приобщаване и на европейското измерение на изборите, както и за упражняването на ролята си на пазител на договорите. Тя ще

¹²² Бяха избрани 751 членове на ЕП от 190 политически партии в 28 държави членки. 61 % са за първи път в парламента, 60 % са мъже, а 40 % са жени (увеличение с три процентни пункта в сравнение с 2014 г.).

¹²³ Член 31 от Регламент (ЕС, Евратом) № 1141/2014 от 22 октомври 2014 г. относно статута и финансирането на европейските политически партии и на европейските политически фондации оправомощава европейските политически партии в контекста на изборите за Европейски парламент да предприемат всички подходящи мерки, за да информират гражданите на Съюза за връзките между националните политически партии и кандидати и съответните европейски политически партии.

укрепи партньорството си с Европейския парламент и другите европейски институции, за да засили европейското измерение на следващите избори.

Предложените от Комисията инструменти за подпомагане на обмена на данни за предотвратяване на двойното гласуване и свързаното сътрудничество между държавите членки работиха добре. Въпреки това са необходими допълнителни усилия по този въпрос, като се преодолеят първопричините за трудностите, с които се сблъскват държавите членки, в това число по отношение на графика и съдържанието на данните, обменени с цел да се предотврати двойното гласуване.

В тези времена на все повече цифрови технологии нашите отворени демократични системи и избирателни процеси продължават да се сблъскват с нови предизвикателства, към които трябва да се адаптират. Комисията предприе действия, за да се справи с риска от външна намеса от страна на тези, които искат да разделят и дестабилизируют ЕС. Бяха предприети безпрецедентни и координирани действия между европейските институции и държавите членки, насочени към оправомощаване и включване на гражданите, повишаване на доверието и устойчивостта, повишаване на осведомеността и предотвратяване на заплахите за изборния процес, включително в рамките на новата Европейска мрежа за сътрудничество в областта на изборите. Бдителността беше голяма и се наблюдаваше значителна онлайн активност, но засега не са установени широкомащабни координирани атаки. Изглежда, че гражданите на ЕС са по-доволни от свободните и честни избори в ЕС сега, отколкото преди изборите¹²⁴.

Пред европейската демокрация продължават да съществуват предизвикателства. Необходимо е да се положат повече усилия във връзка с изборите през 2024 г. До края на 2020 г. Комисията ще представи план за действие за европейска демокрация, за да помогне за подобряване на устойчивостта на нашите демокрации и за справяне със заплахите от външна намеса.

Заложените предизвикателства изискват цялостен подход, който зачита демократичната система на взаимен контрол и гарантира спазването на всички основни права, включително правото на избори чрез свободно и тайно гласуване, свободата на изразяване и сдружаване, както и спазването на процедурните гаранции.

Диалогът със съответните международни партньори, обхващащ обмена на най-добри практики за устойчиви избирателни системи, ще бъде насърчаван и занапред.

¹²⁴ Вж. бележка под линия 11 по-горе. Между септември 2018 г. и юни 2019 г. доверието в свободните и честни избори се повиши в 21 държави членки.